

כתבה שלישית בסידרה: אין טעם לפרק מוקש זה או אחר, כי -

כל המוקשים מיחוברים

אם אחד משלושת הנאשמים העיקריים בסידרה זו - לוי אשכול, דוב יוסף ומשה אונא - מעזים להטיל ספק באמרי תודה אף של מילה אחת בסידרה זו, הרי תובעים בזה עורכי „העולם הזה” ששלוש תם יחד, או כל אחד מהם לחוד, יתייצבו לזיכוח פומבי עימם פנים אל פנים, על כל במה שהיא, כדי להוכיח את אמיתותו של כל פרט בכתבה.

חשוב אם היא אמת או שקר. לאחר מכן הוא בא ואומר: כל אדם מוזמן לנצל מצב זה כדי לנעוץ סכין בגופו של העתון או העיתונאי השנואים עליו.

שלישית אשכול-יוסף-אונא לא רצו אלא לחסל את העולם הזה. אך הם לא יכלו ליצור חוק שיוכיר עתון מסויים זה בלבד. לכן נאלצו לחוקק חוק הפוגע בכל העתונים ובכל העיתונאים גם יחד. הם נהגו כאותו רוצח אמריקאי, שהטמין פצצה במטוס וגרם למותם של כמה נוסעים, כדי להרוג את חותנתו השנואה.

(אך מכיוון שהמדובר כאן בשלום הציבור כולו, בטיב המישטר, אולי יותר נכון להמשיל משל אחר: מעשה בפסיכופאת המרעיל את אספקת-המים של עיר שלמה, כדי להרוג אויב פרטי אחד.)

סוג זה של מוקשים פזורים לאורך החוק כולו, הם משתלבים במגמה אחת: להקל על אדם להגיש משפט פלילי ואזרחי נגד עתון, למנוע ממנו כל הוצאה וסיכון, להבטיח לו מראש את הנצחון במשפט.

במילים אחרות: להזמין כל איש קנטרני ורודף-פרסומת להגיש משפט פלילי ואזרחי נגד העתונות. וכל זה, כמובן, נוסף על הסמכות הבלתי-מוגבלת הניתנת למנגנון-המדינה עצמו לרדוף עתון השנוא על המישטר.

כל ג'ינג'י יגיש משפט

סעיף הראשון מסוג זה הוא מס' 4, הנושא את הכותרת התמימה „לשון הרע על ציבור”. בסעיף זה נאמר: „לשון הרע על חבר-בני-אדם או על ציבור כלשהו שאינם תאגיד, דינה כזין לשון הרע על תאגיד.” פירוש של דבר, כי חוק זה אינו מכחין רק נגד ביקורת הנמתחת על אדם יחיד, כגון

ש שיטות רבות למיקוש שטח, כדי לחסום את המעבר בפני יחידת-קומנדו נועזת. כל חבלן מכיר שיטות אלה.

שיטה אחת היא להרכיב מוקש רבי-עוצמה ולהטמינו בדרך בו תצטרך היחידה, כפי המצופה, לעבור. שיטה שניה היא לזרוץ בשטח כמה וכמה מוקשים, מתוך תקווה שהקומנדו ייתקל לפחות באחד מהם.

אך השיטה המחוכמת ביותר היא לזרוץ שדה-מוקשים, אשר כל המוקשים בו מחוברים זה לזה. במקרה זה, די בכך שרגלו של איש-קומנדו תיתקל באחד המוקשים, כדי שהשדה כולו יתפוצץ, וכל אנשי היחידה יושמדו.

חוק לשון הרע הוא מלאכת-מחשבה של חבלנות. עסקו בו כמה ממיטב החבלנים של המדינה - דוב יוסף ומשה אונא, ברוך אוניה ונחום גיר, פינחס רוזן וגדעון האזנר. הם עבדו במשך שנים, תיקנו והוסיפו, שינו והשלימו, עד שיצאה מתחת ידיהם אותה יצירה שהפכה ב-30 ביולי לחוק המדינה.

זהו שדה של מוקשים מחוברים. אין זה אוסף מיקרי של 27 סעיפים, רובם ככולם קטלניים. אי-אפשר לומר בתוסלב כי סעיף פלוני גרוע, אך סעיף אלמוני הוא בסדר. אי-אפשר לטעון כי חוק-התועבה יהפוך לחוק טוב וסביר אם יתוקנו בו שניים-שלושה סעיפים דורסניים.

כי כל הסעיפים בחוק קשורים זה בזה. אופיינו הקטלני של כל סעיף אינו נובע רק מתוכנו שלו, אלא גם מן הקשר שלו עם שאר הסעיפים. הנמלט מסעיף אחד, ירוסק עלידי המוקש השכן. וזאת הייתה, כמובן, כוונת המחוקק.

מי שעוקר חמש שיניים של נמר, אינו הופך אותו להתולי-בית. הנמר נשאר היית-טרף, מסוכנת ורצחנית. די בשאר שיניו, בטלפיו החדות ובעוצמת גופו כדי לטרוף את קורבנו. וזהי האמת הפשוטה לגבי חוק לשון הרע.

המוקשים המחוברים

פרק הראשון של סידרה זו תיאר את השורה הראשונה של המוקשים: זו ההפכת כל ביקורת שהיא לעבירה פלילית ול„עזלה” אזרחית.

שלושה סעיפים ראשונים אלה של החוק הם קטלניים כשלעצמם. אך אין הם עולים בהרבה על חומרת סעיפי החוק הקודם - ויכול לבוא המושל הצבאי, המשרת עתה כשר-המישפטים של המערך, ולטעון כי סעיפים חמורים כאלה קיימים איפה ואיפשה גם בעולם הדמוקרטי. (וכאן המקום לחזור ולהזכיר: חוק לשון הרע לא בא למלא חלל ריק. גם החוק הקודם נגד הוצאת הדיבה היה חמור מאד, והוא נתן הגנה מלאה - ואף מופרזת - לנפגעים. הוא היה העתק החוק הבריטי, אחד החמורים ביותר בעולם הדמוקרטי. אך אותו חוק הכיר בחופש-העתונות, ולכן היה צורך לבטלו. מכאן שחוק לשון הרע לא נועד לתת הגנה יתר לאזרחים, אלא לחסל את חופש-העתונות.)

אולם גם הגדרה חמורה מאד של מה שנחשב ללשון-הרע - אפשר לעמוד בה, כאשר ניתנת חסינות לדוברי-אמת. כפי שהוסבר בפרק השני של סידרה זו, שולל החוק החדש חסינות זו.

כך מתחבר מוקש אחד (ההגדרה החמורה ביותר של לשון-הרע עצמה) עם מוקש שני - הסעיף הקובע כי האמת אינה מחוסנת. כל אחד משני המוקשים הוא מסוכן ביותר - אך החיבור ביניהם הוא קטלני שבקטיבים.

יש מדינות דמוקרטיות, בהן קיימת הגדרה חמורה של לשון-הרע. יש מדינות בהן יש צורך בהוכחת עניין ציבורי, אך אין מדינה דמוקרטית בעולם בה קיימים שני הדברים גם יחד בצורה זו. כי צירופם יחד - הופך את המדינה בהכרח לבלתי-דמוקרטית.

לעסקנים מסויימים, שקראו את החוק באופן שיטתי, נידמה כי שלילת הגנת-האמת קיימת רק בסעיף אחד, הוא סעיף 14 המפורסם-לשימצה, הקובע כי לא די בהוכחת האמת, אלא יש צורך להוכיח שהיה בפירסום עניין לציבור (בהא הידיעה) ובלבד שהפירסום לא חרג מתחום הדרוש לאותו עניין. על כן יש המבקשים למחוק סעיף זה.

אך החבלנים שניסחו את החוק היו חכמים יותר. הם דאגו להחזיר את אותה ההגדרה עצמה לשני סעיפים נוספים. גם סעיף 16, המעניק כביכול לעתונאי את הזכות לטעון כי פעל בתום-לב, מגניב להגדרתו את הפסוק „ושפירסום לא חרג מתחום הסביר באותן נסיבות” ובהמשכו, בהעמידו פנים כאילו יש הגנה כלשהי לדוברי-אמת, הוא מזדון להוסיף שזה בתנאי שהפירסום לא מתח ביקורת „במידה גדולה שמתיחה סבירה להגנת הערכים החוגגים עלידי סעיף 15.”

במילים אחרות: אין כאן שום מודד אובייקטיבי. אין עתונאי יכול כלל לדעת מה „חורג” ומה לא „חורג”. הדבר נתון להשקפתו של כל פרקליט, של כל שופט - ופירוש הדבר יצירת אוזורה של מרור ופחד המשתקת כל ביקורת מראש.

פצצה באמנם החותנת

אפשר היה להניח כי די לחבלנים בשתי שרשרות של מוקשים - הפיכת כל ביקורת ללשון-הרע, ונטילת החסינות מדברי-אמת מוכח. אך הם היו עקשניים יותר. הם הוסיפו עליהן שרשרת שלישית של מוקשים. עליה ידובר בפרק זה. תחילה אמר המחוקק: כל ביקורת היא פשע. לאחר מכן אמר: לא

משפט עמוס בך-גוריון

משפט קסטנר

אילו היה אז חוק לשון הרע...

שר-משפטים או עסקן דתי. גם אין הוא בא להגן רק על חבריה של חברה רשומה - חברת-מניות או המפרל. אלא שגם ציבור שאינו רשום ואינו מוגדר כלל - נהנה מהגנת חוק זה.

מה זה ציבור? למשל: פועלי-הנקיון של כל העיריות בארץ, העלולים להיפגע מקאריקטורה. למשל: כל הבינגים, העלולים להיפגע ממה שנאמר על אופיים של ארומי-השיער באחד המכתבים לרות. למשל: כל הדיירים, שייפגעו מפירסום של אירגון בעלי-הבתים. למשל: כל אדם דתי בישראל, הנפגע מחוברת של הליגה למניעת הכפיה הדתית.

כמו בכל מדינה דמוקרטית, היה מקובל עד כה בישראל כי רק אדם או גוף הניתן לזיהוי אישי, ושעל כן יכול היה להיפגע אישית, יכול לתבוע את עלבונו. עתה יכול אדם להיעלב מדבר המכוון נגד ציבור של מאה אלף איש, כשהוא חושב את עצמו כמשתייך אליו.

גם לסעיף זה יש הסחאה יפה. במשך עשרות בשנים לחמו היהודים בארצות שונות למען חוק האוסר השמצה גזענית, לאומנית ודתית - כלומר דיבה המוצאת על העדה היהודית. עתה מעמידה ממשלת ישראל פנים כאילו היא מבקשת למלא מישראל זו.

רצון זה הוא חשוד ביותר, כשהוא בא מצד ממשלת מפא"י, כי ממשלה זו לא תבעה לדון את קלמן קצנלסון, שהשמיץ את עדות-המזרח. היא לא תבעה לדון את הדי"ר עזריאל קרליבך המנות, כאשר כתב מאמר על דת האיסלאם והכריז שזוהי דת של רוצחים ופראי-מידבר. (ולכך דהקא יש חוק, עוד מימי המנדט, האוסר השמצת דתו של הזולת.)

האם ממשלת אשכול-יוסף, ממשלת המיומשל הצבאי והפקעת האדמות,